

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՃՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ընդհանուրական Ուղերձը Հանրաճանաչության Տոնի առիթով

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հայրապետական Մեր օրհնությունն ու շնորհավորանքներն ենք բերում համայն մեր ժողովրդին՝ Հանրապետության տոնի առիթով:

Հայաստանի Առաջին Հանրապետության հռչակումը արգասիք էր հավաքում մեր ժողովրդի ազատ ու անկախ ապրելու ձգտումի եւ հայրենի պետականության վերականգնման համար դարավոր մարտամունքի ու պայքարի:

Նորահաստատ Առաջին Հանրապետությունը եղավ մարմնավորումը այն մեծ տեսիլքի, որի ներշնչումով կերտվեցին բազմաթիվ հաղթանակներ՝ մայիսյան հերոսամարտերից մինչև առաջին արցախյան պատերազմը: Այս տոներ միասնության, համախմբումի եւ արդար պայքարի խորհուրդն ունի, որով ոգեշնչված մեր ժողովուրդը պիտի հաղթահարի նաեւ իր առաջ ծառացած ներկայիս բարդ մարտահրավերները ու ամեն միջոց ի սպաս դնի՝ պահպանելու եւ ծաղկուն դարձնելու Տիրոջից որպես պարգև ստացած Հայաստան եւ Արցախ մեր հայրենիքը:

Միևեթի՝ բարեպաշտ ժողովուրդ, այսօր, երբ վտանգված է մեր սահմանների անվտանգությունը, խաթարված է մեր պետականության անվտանգությունը, եւ ոտնահարվում է Արցախի մեր գավառների ազատ ու անկախ կյանքի իրավունքը, մեր սրտերում թող հնչեն մայիսյան հերոսամարտի զանգերը՝ կոչելով ամենքիս միակամ եւ հետևողականորեն նվիրագործելու մեր ջանքերը հանուն մեր սրբազան հայրենիքի աստվածահան եւ օրհնաբեր ապագայի:

Աղոթում ենք, որ Աստված Իր Աջի հովանու ներքո անասան պահի մեր պետականությունը, պահպանի աշխարհասփյուռ ազգս հայոց՝ արդյունավորելով ի սեր հայրենյաց մեր բոլոր ջանքերը:

Մայիսի 28, 2022 թ.

Հայրաճանաչական սրբաճառ կոնդակով հռչակվեց Բալկանյան երկրների հայրաճանաչական ռասվիրակության հաստատումը

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի՝ մայիսի 26-ի հայրապետական սրբաճառ կոնդակով հռչակվեց Բալկանյան երկրների հայրապետական պատվիրակության հաստատումը, որի կազմում ընդգրկվում են Ալբանիայի, Սլովենիայի, Սերբիայի, Բոսնիա եւ Հերցեգովինայի, Չեռնոգորիայի, Մոնթենեգրոյի, Բուլղարիայի, Ռումինիայի, Ֆրանսիայի, Մակեդոնիայի, Հունգարիայի, Իտալիայի, Եվրոպայի հայկական եկեղեցական համայնքները:

Բալկանյան երկրների հայրապետական պատվիրակ է նշանակվել Ռումինիայի հայոց թեմի առաջնորդ եւ Բուլղարիայի հայոց թեմի առաջնորդական տեղապահ Տաթև Եպս Դավթյանը:

Հայրապետական կոնդակում մասնավորապես ասված է.

«ՔՐԻՍՏՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆԵ ԿԻՆԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹՅԱՆ, ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԵՂԻՄԱՅ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍՈՅ, ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՒՍԱՆ, ԵՊԻՍԿՈՒՍԱՆ, ՎԱՐՎԱՐՊԵՏԱՆ, ԲԵՐԵՍԻԱՆ ԵՒ ՍԱՐԿԱՆԻՍ, ԲԵՐԵՍԻԱՆ ԵՐԵՍՓՈՆԱՆԵՐԵՐԸ ԵՒ ՎԱՍՏԱՆԻՍ, ԲԵՐԵՍԻԱՆ ԵՐԵՍՓՈՆԱՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐԿԱՆԻՍ, ԲԵՐԵՍԻԱՆ ԵՐԵՍՓՈՆԱՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐԿԱՆԻՍ, ԲԵՐԵՍԻԱՆ ԵՐԵՍՓՈՆԱՆԵՐԸ ԵՒ ՍԱՐԿԱՆԻՍ»:

Գոհությամբ եւ փառք Երկնաւորին, որ Իր Ամենախնամ Սուրբ Աջի ներքոյ գործում է առաքելահաստատ մեր Սուրբ Եկեղեցին եւ երկնառաք թիւ շնորհներով լուսազարդում հայոց հոգեւոր-եկեղեցական կեանքը ի Հայրենիս եւ ի Սփիւռս:

Այսօր տերունաւանդ հոգեխնամ առաքելության բարուօք իրագործումով մեր Սուրբ Եկեղեցին շարունակում է մեր հաւատացեալ գաւառներին Տիրոջ կենարար խօսքը մատուցել եւ նրանց առաջնորդել Տէր Յիսուս Քրիստոսի պարգեւած փրկության անսպառնալիք Տէրունապատուէր այս ծառայությունն արգաստորոտում է նաեւ եկեղեցախորհրդական կեանքում բարեկարգումների իրականացումով, եկեղեցա-

կան կառույցների ներքոյ համայնքների վերականգնակերպումով:

Բալկանեան երկրներում վերջին տասնամեակների ընթացքում հաստատուած հայորդեաց հոգեւոր կարիքների խնամատարութեան, հայ համայնքների ազգային-եկեղեցական կեանքի առաջընթացի համար ներկայիս հրամայական է դարձել Հայրապետական Պատուիրակութեան հաստատումը: Առաջնորդութեամբ առկայ իրավիճակից բխող անհրաժեշտութեամբ՝ հռչակում ենք Բալկանեան երկրների Հայրապետական Պատուիրակութեան հաստատումը եւ տունալ տարածաշրջանի հայ համայնքները միաւորում Պատուիրակութեան հովանու ներքոյ: Բալկանեան երկրների Հայրապետական Պատուիրակութեան կազմում ընդգրկում ենք Ալբանիայի, Սլովենիայի, Սերբիայի, Բոսնիա եւ Հերցեգովինայի, Հիւսիսային Մակեդոնիայի, Չերնոգորիայի, Եւրոպայի հայկական համայնքները: Հայրապետական պատուիրակի պաշտօնում ծառայութեան ենք կոչում Ռումինիայի հայոց թեմի առաջնորդ եւ Բուլղարիայի հայոց թեմի առաջնորդական տեղապահ Գերշ. Տ. Տաթև Եպիսկոպոս Յակոբեանին: Հաւատաւոր Մեր գաւառներին հայրաբար յորդորում ենք աջակից ու զօրակից լինել Հայրապետական Պատուիրակին, միաս-

նական ջանքերով լծուել Պատուիրակութեան առաքելութեան արդիւնատուները:

Պատուիրակութեան հովանու ներքոյ եկեղեցական կառույցների եւ հաւատաւոր Մեր գաւառների համախմբումով առաւել պիտի ամրապնդուի հայորդիների հաւատքը եւ հաւատարմութիւնը ազգային-եկեղեցական աւանդներին: Գոհունակութիւն է Հայրապետիս համար, որ Բալկանեան երկրների Պատուիրակութեան սահմաններում ապրող հայորդիներն իրենց ինքնակալած երկրների եւ եղբայր ժողովուրդների հետ բարեկամութեան ամրապնդմամբ, ստեղծագործ կեանքով, ազնիւ աշխատանքով բարի նպաստ են բերում այդ պետութիւնների առաջընթացին: Նորաստեղծ Պատուիրակութեան հովանու ներքոյ մեր ժողովրդի գաւառները շարունակելու են իրենց աստուածահանոյ ընթացքը՝ զօրացեալ հաւատքով եւ եկեղեցաւորութեամբ: Նորահաստատ Պատուիրակութեան հանգամանքը իշխան պիտի լինի նաեւ նոր տարածաշրջանում գործող քոյր եկեղեցիների հետ գործակցութեան եւ փոխյարաբերութիւնների ամրապնդման, մեր հաւատակից ժողովուրդների միջեւ սիրոյ եւ եղբայրութեան զօրացման:

Մաղթում ենք, որ հոգեւորականաց եւ հաւատացեալ ջանքերով եւ քաջեռանդ գործունէութեամբ բարգաւաճեն Պատուիրակութեան հովանու ներքոյ հայ համայնքները: Այս ուրախ առիթով Հայրական Մեր սէրն ու օրհնութիւնն ենք բերում Հայրապետական Պատուիրակին, Պատուիրակութեան հոգեւոր դասին եւ բարեպաշտ հաւատացեալներին: Հաւատում ենք՝ բարեպաշտ Մեր գաւառների աջակցութեամբ եւ ազգայինների զօրակցութեամբ պիտի արգաստորուի հոգեւոր դասի առաքելութիւնը, եւ նոր իրագործումներով վերընթելուի ու ծաղկի Մեր սիրելի գաւառների ազգային-եկեղեցական կեանքը:

Աղոթում ենք առ Բային Աստուած, որ նորաստեղծ Պատուիրակութեան ներքոյ շէն պահի հայ կեանքն ու համայնքները՝ բարօրութիւն եւ յաջողութիւններ շնորհելով մեր ժողովրդի հաւատաւոր գաւառներին: Թող Աստուած հանապազ օրհնութեամբ Իր Ամենախնամ Սուրբ Աջով պահպանի աշխարհասփիւռ մեր ժողովրդին, եւ թող յաւեր պայծառ ու անասան լինի Հայաստանաց Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցին:

«Հաստատուն կացէք ի հաւատս, ժրացարո՛ւք, զօրացարո՛ւք: Ամենայն ինչ ձեր սիրտ՝ լիցի» (Մ Կորնթ. 16.13-14):

Օրհնութեամբ՝

ԳԵՐԵԳԻՆ Բ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 26-ն մայիսի
յամի Տեառն 2022 եւ ի թուին հայոց ՌՆՀԱ
ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի
ընդ համարաւ 1186:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

20 մայիսի

Լիտվայի Հանրապետության Նախագահին

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում ընդունեց պաշտոնական այցով Հայաստանում գտնվող Լիտվայի Հանրապետության Նախագահ Գիտանաս Նաուսեդային:

Հանդիպմանը ներկա էին ՀՀ առողջապահության նախարար Անահիտ Ավանեսյանը եւ երկու երկրների դեսպանները:

Նորին Սրբությունը ողջունեց Լիտվայի Նախագահի այցը Հայաստան եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, ապա ներկայացրեց Հայոց Եկեղեցու ազգապահպան առաքելությունը հայ ժողովրդի կյանքում: Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ արձանագրեց, որ երկու երկրների միջեւ շարունակվում են զորանալ եւ ամրապնդվել բարեկամական կապերն ու փոխգործակցությունը:

Անդրադառնալով տարածաշրջանում տիրող բարդ իրավիճակին՝ Նորին Սրբությունը իր մտահոգությունն արտահայտեց Հայաստանի եւ Արցախի նկատմամբ Ադրբեջանի կողմից շարունակվող ոտնձգությունների, վերջինիս վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության ոչնչացման եւ յուրացման փաստերի առնչությամբ՝ Ադրբեջանի որդեգրած այդ դատապարտելի քաղաքականության կանխման եւ Արցախի ժողովրդի ազատ ու անկախ կյանքի իրավունքի պաշտպանության հարցում անհրաժեշտ եւ կարեւոր նկատելով նաեւ միջազգային հանրության կողմից հետեւողական ջանքերի գործադրումը:

Իր հերթին Լիտվայի Հանրապետության Նախագահ Գիտանաս Նաուսեդան շնորհակալություն հայտնեց Նորին Սրբությանը ջերմ ընդունելության համար՝ Անդրադառնալով երկու երկրների եւ ժողովուրդների կյանքում եկեղեցիների եւ քրիստոնեական հավատի դերակատարությանը: Նախագահը նաեւ կարեւորեց ջանքերի ներդրումը տարածաշրջանում խաղաղության եւ կայունության հաստատման ի նպաստ:

Զրույցի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը, ի դեմս Լիտվայի Նախագահի, իր երախտագիտությունը հայտնեց Լիտվայի իշխանություններին՝ արցախյան պատերազմի ընթացքում եւ հետպատերազմյա շրջանում Հայաստանին ցուցաբերած աջակցության, ինչպես նաեւ Լիտվայի հայկական համայնքի նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքի համար: Խոսելով ներկայում երկրի առջեւ ծառացած ներքին եւ արտաքին մարտահրավերների մասին՝ Նորին Սրբությունը վստահություն հայտնեց, որ հայ ժողովուրդը Աստծու ողորմությամբ եւ իր ամուր հավատով ու հաստատականությամբ կհաղթահարի այս ծանր փորձությունը եւ առկա բոլոր դժվարությունները:

26 մայիսի

Հակամարտությունների գոտիներում ժառանգության պաշտպանության միջազգային դաշինքի գործադիր տնօրենին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հակամարտությունների գոտիներում ժառանգության պաշտպանության միջազգային դաշինքի (ԱԼԻՖ) գործադիր տնօրեն Վալերի Ֆրելանդին:

Նորին Սրբությունը իր գնահատանքը հայտնեց միջազգային դաշինքին աշխարհի տարբեր հակամարտության գոտիներում մշակութային ժառանգության պաշտպանության ուղղված նախանձախնդրության համար:

Անդրադառնալով արցախյան 44-օրյա պատերազմին եւ հետպատերազմական իրավիճակին՝ Հայոց Հայրապետը մասնավորապես իր մտահոգությունն արտահայտեց Ադրբեջանի վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության ոչնչացման եւ յուրացման փաստերի առնչությամբ, անհրաժեշտ նկատեց, որ Ադրբեջանի որդեգրած քաղաքականությունը միջազգային հանրության եւ միջազգային կառույցների կողմից արժանանա համապատասխան գնահատականի, այս ուղղությամբ ձեռնարկվեն կանխարգելիչ հրատապ միջոցներ:

Իր հերթին ԱԼԻՖ-ի գործադիր տնօրեն Վալերի Ֆրելանդը Նորին

Սրբությանը տեղեկություններ փոխանցեց դաշինքի առաքելության մասին՝ կարեւորելով պատմական հուշարձանների, կոթողների եւ կրոնական սրբավայրերի պաշտպանությունը:

Զրույցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հյուրին ներկայացրեց նաեւ Արցախի հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանության նպատակով Մայր Աթոռի կողմից իրականացվող աշխատանքները:

30 մայիսի

Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի պատվիրակության անդամներին

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի (ԵՀԽ) հայաստանյան Կլոր սեղան հիմնադրամի հրավերով Հայաստանում գտնվող ԵՀԽ-ի պատվիրակությանը՝ ուղեկցությամբ ԵՀԽ-ի հայաստանյան Կլոր սեղան հիմնադրամի գործադիր տնօրեն Կարեն Նազարյանին:

Հանդիպման սկզբում տիար Կարեն Նազարյանը Նորին Սրբությանը տեղեկացրեց, որ պատվիրակության ներկայացուցիչները Հայաստանում են «Արդարության եւ խաղաղության ուխտագնացություն» առաքելության շրջանակում:

Նորին Սրբությունը, ողջունելով պատվիրակության անդամներին,

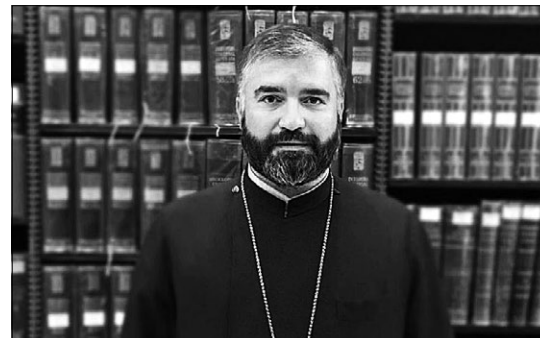
իր գնահատանքը հայտնեց ԵՀԽ-ին 44-օրյա պատերազմի ընթացքում Հայաստանին եւ Արցախին ցուցաբերած զորակցության համար:

Վեհափառ Հայրապետը պատվիրակության անդամներին ներկայացրեց հետպատերազմյան ծանր ու դժվարին իրավիճակը Հայաստանում եւ Արցախում՝ վստահություն հայտնելով, որ հայ ժողովուրդը իր քրիստոնեական հավատի շնորհիվ կհաղթահարի իր առջեւ ծառացած բոլոր մարտահրավերները:

Զրույցի ընթացքում Հայոց Հայրապետն անդրադարձավ Արցախում Ադրբեջանի սանձազերծած պատերազմի հետեւանքով վերջինիս վերահսկողության տակ հայտնված հայկական մշակութային-կրոնական ժառանգության ոչնչացման եւ յուրացման փաստերին՝ այս առնչությամբ կարեւոր նկատելով միջազգային համապատասխան ատյանների եւ միջեկեղեցական տարբեր կառույցների կողմից Ադրբեջանի որդեգրած քաղաքականության խստագույն դատապարտումն ու կանխարգելումը:

Հանդիպմանը Հայոց Հոգևորականության պատասխանեց նաեւ հյուրերի հարցերին, որոնք առնչվում են արցախահայության անվտանգ եւ խաղաղ կյանքի ապահովմանը, գերիների վերադարձման խնդրին, տարածաշրջանում խաղաղության ու կայունության հաստատմանը, հայկական հոգեւոր արժեքների պահպանությանը եւ այդ ուղղությամբ Մայր Աթոռի կողմից իրականացվող աշխատանքներին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը վավերացրեց ԱՄՆ-ի հայոց արեւելյան թեմի առաջնորդի ընտրությունը

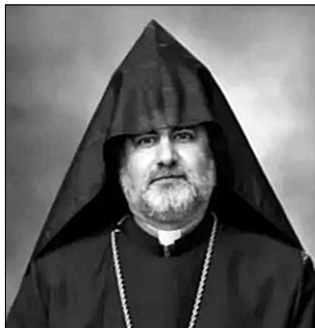
Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հայրապետական իր օրհնությունն ու շնորհավորանքն է հղել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբան Մեսրոպ վրդ. Պարսամյանին՝ մայիսի 7-ին գումարված ԱՄՆ-ի հայոց արեւելյան թեմի թեմական պատգամավորական ժողովի ընթացքում թեմակալ առաջնորդ ընտրվելու կապակցությամբ:

Հաստատելով Մեսրոպ վարդապետի ընտրությունը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նրան մաղթել է նախանձախնդիր ծառայությամբ արդյունավորել վստահված բարձր եւ պատասխանատու առաքելությունը՝ ի խնդիր ԱՄՆ-ի հայոց արեւելյան թեմի ազգային ու հոգեւոր կյանքի զորացման եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու պայծառության:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը վավերացրեց Իրաֆի հայոց թեմի առաջնորդի ընտրությունը

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Հայրապետական իր օրհնությունն ու շնորհավորանքն է հղել Օշական վրդ. Գյուլգյուլյանին՝ մայիսի 13-ին Բաղդադում տեղի ունեցած թեմական պատգամավորական ժողովի ընթացքում Իրաֆի հայոց թեմի առաջնորդ ընտրվելու կապակցությամբ:

Հաստատելով Օշական վարդապետի ընտրությունը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նրան մաղթել է նախանձախնդիր ծառայությամբ արդյունավորել վստահված բարձր եւ պատասխանատու առաքելությունը՝ ի խնդիր Իրաֆի հայոց թեմի ազգային ու հոգեւոր կյանքի զորացման եւ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու պայծառության:

Համբարձման տոնը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Մայիսի 26-ին Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին տոնախմբեց մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Համբարձման տոնը: Այս տոնին հիշատակվում է նաեւ 1441 թվականին Ամենայն Հայոց Հայրապետության Աթոռը Սիս քաղաքից Ս. Էջմիածին փոխադրման պատմական օրը:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինությամբ տեղումն այս տոնը հռչակվել է նաեւ Սուրբ Էջմիածնի ուխտի օր:

Մայր Աթոռի միաբանությունը Ս. Գայանե վանքում մասնակցեց տոնի առիթով մատուցվող Պատարագի սրբազան արարողությանը, որին ներկա էին նաեւ հայաստանյան թեմի առաջնորդները եւ բազում ուխտավոր հայորդիներ: ➔ էջ 3

Համբարձման տոնը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

← էջ 2

Պատարագիչն էր Հայաստանի աստվածաշնչային ընկերության գլխավոր քարտուղար Եզնիկ արք. Պետրոսյանը:

Իր քարոզում սրբազան հայրը, անդրադառնալով տոնի խորհրդին, մասնավորապես նշեց. «Մարմնացյալ Աստված Իր երկրային գործունեության ընթացքում քայլեց այն բոլոր ճանապարհներով, որոնք մարդկությունն իր մեղսագործությամբ պղծել է և անհիծել էր: Մեր Տերն

օրհնեց ու սրբագործեց այդ ճանապարհները, ապա խաչվելուց, մահանալուց եւ հարություն առնելուց քառասուն օր հետո համբարձվեց՝ նախանշելով փրկության ուղին»:

Պատարագիչ սրբազանը հիշեցրեց հավատավոր ժողովրդին, որ այսօր նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսության Աթոռը Սիս թաղաքից Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին փոխադրելու պատմական հիշատակության օրն է: Եզնիկ արքեպիսկոպոսը, անդրադարձ

կատարելով Սուրբ Էջմիածնի հիմնադրմանը, ընդգծեց Մայր Աթոռի անուրանալի դերակատարությունը հայ ժողովրդի ինքնության եւ ազգային արժեքների պահպանության գործում: Հայրապետական Աթոռի փոխադրման պատմական հիշատակության առիթով սրբազանը կոչ արեց հավատացյալներին աղոթք բարձրացնել նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անսասան հովվապետության ու կենաց արեւշատության համար:

Հավարտ Պատարագի, հանդիսապետությամբ Մայր Աթոռի արարողակարգի եւ արտաքին հարաբերությունների բաժնի տնօրեն Նաթան արք. Հովհաննիսյանի, կատարվեց Հայրապետական մաղթանք, որի ընթացքում հոգեւոր դասն ու մերկա հավատացյալ ժողովուրդն աղոթք բարձրացրեցին առ Աստված Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետության անսասանության, պայծառության ու հավերժ շենացման համար:

Հանրառեւական մաղթանք եւ այց Սարգարառաշի հուշահամալիր

Մայիսի 28-ին, Հանրապետության տոնի առիթով, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ Սուրբ Գայանե վանքում կատարվեց Հանրապետական մաղթանք: Արարողությունը հանդիսապե-

տեց Մայր Աթոռի արարողակարգի եւ արտաքին հարաբերությունների բաժնի տնօրեն Նաթան արք. Հովհաննիսյանը:

Հոգեւորականաց դասը եւ մերկա ժողովուրդն աղոթք բարձրացրեցին առ Աստված Հայաստանի Հանրապետության անսասա-

նության, խաղաղ եւ բարօր կյանքի համար: Մաղթանքի ավարտին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբաններն այցելեցին Սարգարառաշի հուշահամալիր, որտեղ Արմավիրի թեմի առաջնորդ Սիոն արք. Աղամյանի, թեմի եկեղեցականների եւ Արմավիրի հա-

մայնքապետ Դավիթ Խուղաթյանի ուղեկցությամբ եկեղեցականները ծաղկեպսակ դրեցին հուշակոթողի առջեւ, ապա աղոթեցին մայիսյան հերոսամարտերում զոհված քաջորդիների հոգիների հանգստության համար:

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Մայիսի 17-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Երկրորդ Ճայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահությամբ եւ օրհնությամբ սկսվեց Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով՝ ընդլայնված կազմով:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ողջույնի եւ օրհնության խոսքից հետո ժողովի նիստերն ատենապետեցին Արեւմտյան Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ եւ Վատիկանում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Խաթակ արք. Պարսամյանը եւ Տավուշի թեմի առաջնորդ Բագրատ եպս Գալստամյանը:

Ժողովի ընթացքում քննության առնվեց Մայր տաճարի հիմնանորոգության եւ մյուս շինությունների կազմակերպական աշխատանքների ընթացքը: Այս ուղղությամբ

կատարվածի վերաբերյալ համապարփակ տեղեկություններ փոխանցեց Մայր Աթոռի վանական խորհրդի ատենապետ եւ լուսարարապետ Սուշեղ եպս Բաբայանը:

Ընդունելով զեկույցն ի գիտություն՝ ԳՀՆ-ի անդամներն իրենց գոհունակությունը հայտնեցին, որ Մայր տաճարի հիմնանորոգությունը եւ շրջափակի բարեկարգման աշխատանքները մոտենում են ավարտին՝ զնախատանք փոխանցելով սրբազան այս առաքելության արդյունավորման գործում իրենց նպաստը բերող բոլոր կառույցներին եւ անհատներին: Քննարկելով առաջիկա մյուս շինությունների արարողությանն առնչվող հարցերը՝ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը որոշեց մյուս շինությունները կազմակերպել 2023 թվականին, երբ լրանում է նաեւ Մայր տաճարի

հիմնադրման 1720-ամյակը:

Արցախում տիրող իրավիճակի մասին զեկույց ներկայացրեց Արցախի թեմի առաջնորդ Վրթանես եպս Աբրահամյանը՝ մասնավորապես անդադառնալով առկա մարտահրավերներին եւ դրանց հաղթահարման ի նպաստ հոգեւոր, բարոյահոգեբանական, հումանիտար եւ սոցիալական աջակցության ծրագրերի կարելիությունը: Վրթանես եպիսկոպոսը տեղեկություններ փոխանցեց թեմում սպասավորող քահանաների հովվական ծառայության ու առաքելության վերաբերյալ՝ իրազեկելով երիտասարդության հոգեւոր դաստիարակությանն ուղղված ծրագրերի մասին:

Արցախի թեմի առաջնորդը նաեւ անդրադարձ կատարեց Ադրբեջանի վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում

հայկական հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պղծման, յուրացման եւ ոչնչացման դեպքերին՝ Ադրբեջանի որդեգրած այս քաղաքականության կանխման գործում կարելիություն միջազգային հանրության դերակատարությունը:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը գնահատանքով ընդունեց Արցախի թեմի հոգեւոր սպասավորների կողմից տարբեր ոլորտներում իրականացվող խնամատար նվիրյալ գործունեությունը: Ժողովականները հորդորեցին Հայաստանի եւ Սփյուռքի թեմակալ առաջնորդներին շարունակել ջանքեր ներդնել զանազան ծրագրերի միջոցով զորակցելու Արցախի ժողովրդին, ինչպես նաեւ հայաստանյան թեմերի կողմից պարբերաբար ուխտագնացություններ կազմակերպել դեպի Արցախ: → էջ 4

Գերագույն հոգեւոր խորհրդի ժողով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

← էջ 3

ԳԳԽ-ն նաեւ կարեւոր նկատեց Արցախի հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանմանը նվիրված միջազգային գիտաժողովների կազմակերպումը՝ ընդգծելով խնդրի հետեւողական արժարժեքն ամփոփելու արժեքը միջազգային, միջեկեղեցական ու միջկրոնական հարթակներում:

Հայաստանի եւ Արցախի թեմերում Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու կրթադաստիարակչական առաքելության առավել զորացման վերաբերյալ զեկույց ներկայացրեց Մայր Աթոռի քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի տնօրեն Զաքարիա Ժ. վրդ. Բաղդուխյանը: Վերջինս խոսեց համրակրթական դպրոցներում Հայ Եկեղեցու պատմությունն առարկայի դասավանդման, առկա խնդիրների եւ առարկայի ուսուցիչների ժրաջան ու նախանձխնդիր աշխատանքի մասին:

Հայր սուրբը ժողովականներին տեղեկացրեց Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնի կողմից Հայ Եկեղեցու պատմությունն առարկայի ուսուցիչների հետ կանոնավոր կազմակերպվող հանդիպումների, ինչպես նաեւ թեմերի քրիստոնեական դաստիարակության պատմական հաստատությունների հետ առկա գործակցության եւ նախանշվող համատեղ ծրագրերի մասին:

ԳԳԽ-ի անդամները, կարեւորելով հոգեւոր դաստիարակության ծրագրերի խթանումը եւ ազգային-հոգեւոր արժեքների պատշաճ ջանքերում մատուցվող սերունդին, թելադրեցին շարունակել այս ուղղությամբ աշխատանքները: Խորհուրդը մասնավորապես ողջունեց թեմերում քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոնների եւ կիրակնօրյա դպրոցների առավել համակարգված գործունեության կրթական ծրագրի նախապատրաստման նախաձեռնությունը՝ հորդորելով համապատասխան մասնագետների ներգրավմամբ ամբողջական ծրագիրը եւ հրատարակության պատրաստել ամփոփված կրթական ձեռնարկներն ու տեղեկատվական նյութերը:

Ժողովի ընթացքում քննարկվեցին նաեւ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու

վարչական, կանոնական ու հովվական կյանքին առնչվող հարցեր:

Անդրադառնալով աշխարհաբաղադրական զարգացումներին, 44-օրյա աղետալի պատերազմից հետո Հայաստանի եւ Արցախի առջեւ ծառացած արտաքին ու ներքին մարտահրավերներին տիրող մտահոգիչ իրավիճակի առնչությամբ Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը հանդես եկավ առանձին հայտարարությամբ:

ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

— Աղրբեջանական իշխանությունները շարունակում են իրենց դատապարտելի թշնամական վերաբերմունքը Հայաստանի, Արցախի եւ հայ ժողովրդի հանդեպ: Եռակողմ հայտարարության ստորագրումից հետո Աղրբեջանը պարբերաբար սադրանքներ է հրահրում Հայաստանի եւ Արցախի սահմաններին, թիրախավորում նաեւ խաղաղ բնակչությանը, շարունակում է պահել ռազմագերիներին, իր վերահսկողության տակ հայտնված տարածքներում ոչնչացնում եւ յուրացնում հայկական հոգեւոր ու մշակութային ժառանգությունը,

— Աշխարհաբաղադրական իրադարձությունների համատեքստում ՀՀ իշխանություն-

ներին եւ համազգային կառույցներին հարկ է զգոնություն դրսևորել, որպեսզի Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման իրավունքը սակարկման առարկա չդառնա,

— Խաղաղությունը չի կարող հաստատվել ազգային արժանապատվության նվաստացման հաշվին, հայրենի պետության տարածքային ամբողջականության հանդեպ չդադարող ունեցվածքային, ռազմագերիների առկայության, Աղրբեջանի շարունակական սպառնալիքների եւ հայատնագրության քարոզչության պայմաններում: Խաղաղությունը պետք է հիմնվի արդարության, արժանապատվության եւ իրավունքների հարգման սկզբունքների վրա,

— Անկախ առկա ճնշումներից եւ արտաքին սպառնալիքներից, առավել եւս ներհասարակական բեւեռացվածության պայմաններում, ՀՀ եւ ԱՀ իշխանությունները հարկ է, որ չձեռնարկեն հայոց անկախ պետականությունը եւ Արցախի ապագան վտանգող քայլեր, չդրսևորվի զինդակամությունն ազգի հիմնարար իրավունքների եւ պատմական արդարության հետապնդման համեմատության մեջ:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը, խիստ մտահոգված ստեղծված բարդագույն իրա-

վիճակով, հայրենիքում տեղ գտնող ներքաղաքական զարգացումներով եւ ապավինելով Բարձրալ Տիրոջ ողորմությանը եւ մեր ժողովրդի իմաստությանը, հորդորում է՝

— Առաջնային նկատել ազգային եւ պետական շահը, գործել խղճի մոտք եւ պատասխանատվությամբ, խնդիրների արժանապատիվ լուծումները փնտրել բացառապես մեր համընդհանուր կամարտահայտման ու համախոհության մեջ,

— Հայրենիքում թե Սփյուռքում ամենայն ջանք ի գործ դնել զորացնելու մեր ազգային միաբանությունը՝ վերացնելով պառակտող հատվածականությունը, լծվելու հայրենիքի հզորացմանը, միջազգային հարթակներում եւ ամենուր հետեւողականորեն բարձրաձայնելու մեր ժողովրդի իրավունքների ոտնահարման մասին, հետամուտ լինելու Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչմանը եւ հատուցմանը, պայքարելու հանուն մեր ինքնության ու հոգեւոր-ազգային արժեքների պահպանության,

— Ներքաղաքական գործընթացներում, խաղաղ հավաքներին, անկախ քաղաքական հայացքներից կամ պաշտոնական գործառույթներից, դրսևորել հանդուրժողականություն, օրինապահություն, հարգանք միմյանց իրավունքների նկատմամբ՝ բացառելով որեւէ տեսակի բռնություն, անհամաձայնի կիրառում, սադրանք եւ օրինախախտություն: Առեւտրության խոսքը, վիրավորանքներ եւ թշնամանքի հրահրումներ երբեք բարիք չեն կարող լինել:

Գերագույն հոգեւոր խորհուրդը կոչ է անում հավատավոր մեր աշխարհասփյուռ ժողովրդին շարունակել աջակից ու սատար լինել Արցախի մեր քույրերին եւ եղբայրներին եւ պատրաստակամ համեմատություններով նպաստ ու ներդրում բերել Արցախի Հանրապետության զորացմանը, խաղաղ ու ապահով կյանքին:

Աղոթում ենք մեր երկրի խաղաղության ու առաջընթացի համար եւ հայցում Բարձրալ Աստծու օրհնությունն ու զորակցությունը մեր ժողովրդին:

Թող հայրենիքի համար աղոթքը մշտա-հունչ լինի մեր ազգի զավակների շուրթերին:

Վիեննայում տեղի ունեցավ «Մշակույթը հակամարտության մեջ. Հարավային Կովկասն այսօր» խորագրով միջազգային գիտաժողովը

Մայիսի 13–14-ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբեգին երկրորդ ծայրագույն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրհնությամբ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Արցախի հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանության հարցերով գրասենյակի՝ Ավստրիայի կոմիտեի Վիեննայի պատմական արվեստների թանգարանում նախաձեռնեց «Մշակույթը հակամարտության մեջ. Հարավային Կովկասն այսօր» խորագրով միջազգային գիտաժողով-քննարկումը, որի

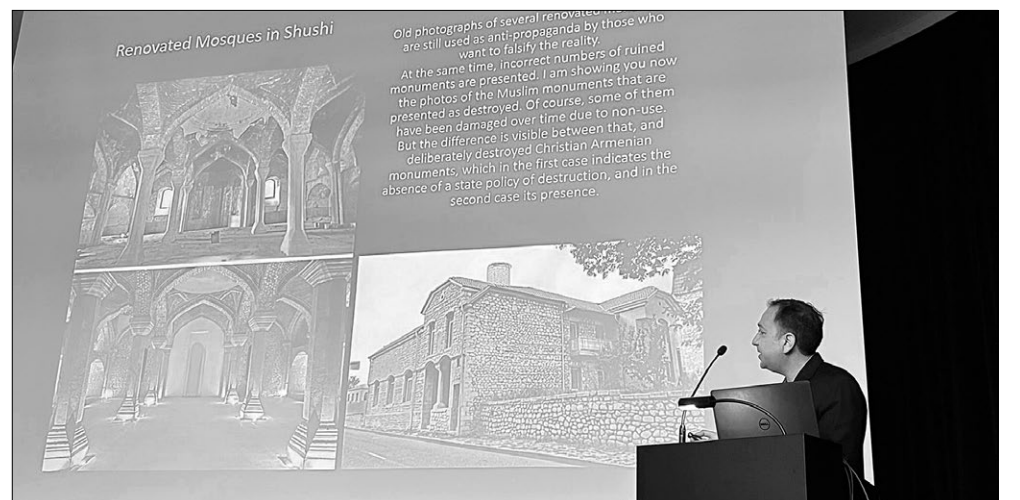
Վրթանես եպս Աբրահամյանը եւ Մայր Աթոռի՝ Արցախի հոգեւոր-մշակութային ժառանգության հարցերով գրասենյակի տնօրեն Գաբեգին վրդ. Համբարձումյանը:

Օտարերկրյա եւ հայ բանախոսներն ընդգծեցին, որ 44-օրյա պատերազմի ընթացքում եւ ճյուղներից 9-ից ի վեր Արցախի գրավյալ շրջաններում Աղրբեջանի կողմից հայ քրիստոնեական մշակույթի ոչնչացման եւ աղճատման բազմաթիվ դեպքեր են արձանագրվել, որոնց

միջոցով մշակութային ժառանգության պաշտպանության տարբեր նախաձեռնություններ, որոնք կարող են օրինակել լինել Արցախի պառազայում: Մանրամասն անդրադարձ կատարվեց ՄԱԿ-ի արդարադատության միջազգային դատարանի՝ 2021 թ. դեկտեմբերին կայացրած վճռին, համաձայն որի՝ Աղրբեջանը պարտավորվում է հրաժարվել Արցախում հայկական մշակութային ժառանգության ոչնչացման իր քաղաքականությունից:

կրճատի միջազգային կառույցին ռազմական գործողությունների եւ աղետների պայմաններում վտանգված մշակութային ժառանգության պաշտպանությանն ուղղված գործունեությունն ծավալել տարածաշրջանում:

Բանախոսների թվում էին նաեւ Հայաստանից ժամանած չորս մասնակից՝ «Հայկական ճարտարապետությունն ուսումնասիրող հիմնադրամի» փոխտնօրեն, ճարտարագետ Րաֆի Քորթոշյանը, «Մշակութային ժառանգության

առանցքում Արցախի մշակութային ժառանգության պաշտպանությանը եւ պահպանման հիմնախնդիրներին առնչվող հարցերն էին:

Գիտաժողովը բացվեց Մայր Աթոռի՝ Արցախի հոգեւոր-մշակութային ժառանգության պահպանության հարցերով գրասենյակի՝ Ավստրիայի կոմիտեի ղեկավար դոկտոր Յասմին Դուն-Թրագուտի խոսքով: Նորին Սրբության օրհնության եւ ողջույնի խոսքն ընթերցեց Կենտրոնական Եվրոպայի եւ Շվեդիայի հայրապետական պատվիրակ Տիրան եպս Պետրոսյանը: Մասնակիցներին իր ողջույնի խոսքը հղեց նաեւ Ավստրիայում Հայաստանի արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Արմեն Պապիկյանը:

Այնուհետեւ զեկույցներով հանդես եկան ԱՄՆ-ի արվեստյան թեմի առաջնորդ Հովնաթ արք. Տերտեմյանը, Արցախի թեմի առաջնորդ

վկայում են հայկական հոգեւոր ժառանգության հետքի վերացման՝ աղրբեջանական պետական քաղաքականության մասին: Աղրբեջանական պետության այս հանցավոր քաղաքականության վկայությունները ներկայացվեցին փաստագրական նյութերի տեսքով՝ արքանյակային լուսանկարներ, տեսագրություններ եւ այլն: Այս ամենն անհերքելի հիմք է տալիս պնդելու, որ հայկական մշակութային ժառանգության հանդեպ իրականացվում է համակարգային վանդալիզմ, եւ միջազգայնորեն պահանջելու այս հանցագործությունների դատապարտումն ու կանխարգելումը՝ ի պաշտպանություն Արցախում համաշխարհային մշակույթի քրիստոնեական ժառանգության:

Բանախոսները ներկայացրեցին միջազգային իրավունքի գործիքակազմերի գործարկման

Բանախոսները ներկայացրեցին նաեւ հոգեւոր ժառանգության պահպանմանն ու խնդիրների վերահամաձայն ուղղված միջազգային եւ հայկական նախաձեռնություններ: Միջազգային «Կապույտ վահանի» հիմնադիր մախագահ Կառլ Հաբսբուրգը՝ որպես միջոցառման համակարգչական կազմակերպիչ, անթաքույց քննադատական գնահատական տվեց աղրբեջանական գործողություններին՝ կարեւորելով հայ մշակութային գործիչների, ինչպես նաեւ բանակի ներկայացուցիչների շրջանում մշակութային ժառանգության պահպանման հմտություններին եւ միջազգային փորձի փոխանցումն ու կիրառումը: Վերջինս արձանագրեց, որ ընթացքի մեջ է Հայաստանում «Կապույտ վահանի» ազգային կոմիտեի կազմավորումն ու պաշտոնական գրանցումը, ինչը հնարավորություն

զարգացման հիմնադրամի» գործադիր տնօրեն Անի Ավագյանը, Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի միջազգային կապերի ավագ մասնագետ Սոֆա Բալոյանը եւ վավերագրող ռեժիսոր Սեդա Գրիգորյանը, որը ներկայացրեց «Մշակութային հակամարտություն» վավերագրական ֆիլմը:

Գիտաժողովի շրջանակներում կազմակերպվեց նաեւ Վիեննայի Միխայիլով միաբանության գրադարանում պահվող՝ Արցախում տարբեր ժամանակներում ստեղծված ձեռագիր ու տպագիր մատյանների եւ ուշագրավ այլ նյութերի ցուցահանդես:

Լրատվական նյութերը՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի տեղեկատվական համակարգի

Մայր Աթոռ Քրիստոսաճիմն արմատներուն մօտ

«Ամեն հայի սրտից բխած,
Սիր այս ձայն, ով Աստուած.
Երկար կեանք տուր Հայրապետին,
Երկար օրեր Հայոց Հօր.
Տէր, անսասան պահիր դու միշտ
Քո իսկ հիմնած Մայր Աթոռ»:

Ամեն անգամ, որ կը կրկնուի այս մաղթերը, հայ հաւատացեալը իր սրտի խորիւրդ խորինին մէջ երկնաւոր ու ոգեւորութեամբ կ'ողջունէ Ամենայն Հայոց Հայրապետական Աթոռը: Պարզ տողեր չեն, որ մաղթերգի մէջ կը նշուին, այլ իւրաքանչիւր տող իր նշանակութիւնը, կշիռը եւ զօրութիւնը ունի: Կը ներշնչէ հայ հաւատացեալին այս տողերը, որ հաւատացեալը փակէ իր աչքերը եւ սկսի ճանապարհորդել դէպի անցեալ ու խոկայ Մայր Աթոռով եւ Ս. Էջմիածինով:

Կ'առաջնորդեն այս բառերը, որ հայ հաւատացեալը աղօթք բարձրացնէ առ Աստուած իր եկեղեցւոյ բարձրաբերդին անսասանութեան եւ Ս. Աթոռոյ գահակալ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին արեւշատութեան համար: Ահա, Համբարձման տօն մը եւս հասած է, եւ վերստին առիթ է այս մաղթերգը երգելու եւ մերօրեայ ժամանակներու մարտահրաւերներուն մօտ աղօթելու վասն Ս. Էջմիածնի:

Տարբեր առիթներով կրկնուած այս հիասքանչ տողերը Համբարձման տօնին անգամ մը եւս կը կրկնուին, եւ հաւատացեալներ այս անգամ կը վերյիշեն Հայրապետական Ս. Աթոռին իր քրիստոսաճիմն արմատներուն միացման ակնհայտը: Տէր Յիսուս Քրիստոսի Ս. Յարութեան յաջորդող քառասուններորդ օրը, ըստ Ս. Գրային, տեղի ունեցաւ Համբարձման մեծահրաշք դէպքը (Գործք Ա 6–11), եւ այս յիշատակութիւնը վերածուեցաւ Քրիստոսով բարձրանալու, անձնական եւ հաւաքական վերելքներու կերտումնալու, դէպի Աստուած եւ աստուածայինին ուղղուելու տօն:

Իսկ քրիստոնէական իմաստով կարեւորագոյն տօներէն միոյն յիշատակին եկաւ միանալ Ս. Էջմիածնի յիշատակը՝ ի թուին 1441ին, պատմութեան էջերուն մէջէն յիշեցնելով Մայր Աթոռին վերադարձը դէպի քրիստոսաճիմն Ս. տաճար՝ Ս. Էջմիածին եւ Մայր Աթոռին բարձացումը՝ քրիստոսայինով:

Մեծահաճուէ յիշատակութիւն մըն էր սա, քանի 5-րդ դարուն դէպի Դուին ճամբորդած եւ ակնի քան հազար տարիներ ինչ-ինչ պատճառներով թափառական շրջած Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը ի վերջոյ վերադարձած էր իր առաջին իսկ հիմնադրուած վայրը: Անուրանալի է, թէ Հայ եկեղեցին մնացած է իր բարձր պատմէշին վրայ եւ առաջնորդ դարձած իր ժողովուրդին, սակայն թափառականութիւնը եւ քաղաքական պատճառները յատկապէս դուռ բացած են, որ նախամեծար Աթոռը նաեւ եւս ունանայ պէս-

պէս փորձութիւններ, յատկապէս Հայ եկեղեցւոյ նուիրապետութեան մէջ իր ունեցած կարգավիճակին մէջ:

Իսկ Վաղարշապատ քաղաքին մէջ 28 մայիս 1441 թուին տեղի ունեցած ազգային-եկեղեցական ժողովի որոշումէն յետոյ հայրապետական գահ բարձրացած Կիրակոս Կաթողիկոսը, իր Վիրապեցի կոչումով, պատմութեան էջերուն առջեւ, կարծէք, ըսել կ'ուզէր, թէ թափառականութիւնը «մուտն ի հոր վիրապ» էր Մայր Աթոռին, իսկ Ս. Էջմիածնի մէջ վերահաստատութիւնը եւ թափառականութենէ փրկութիւնը՝ «եւ ի վիրապէն»:

Բարձրացման գաղափարը չէ՞ միթէ սա՝ վարեն դէպի վեր, հեռունէն դէպի մօտ, դուրսէն դէպի տուն:

Պատմական իրողութիւնն այս երեսակով մեծ ուրախութիւն կ'առթէ հայ հաւատացեալին, սակայն միեւնոյն ժամանակ յիշեցնելով, թէ Մայր Աթոռը ժամանակ առ ժամանակ անցած է «նեղ եւ անցուկ» ճանապարհէն, «փոթորկալից ծովերէն», «աշխարհասասան փորձութիւններէն» եւ «քայքայիչ քամիներէն»: Սակայն այս բոլորին մէջ մնացեր է ամուր եւ կայուն, քանի հաստատուել է իր անդրաճիկ եւ օրհնուած հիմքերուն վրայ՝ Ս. Էջմիածնի շուքին ներքեւ:

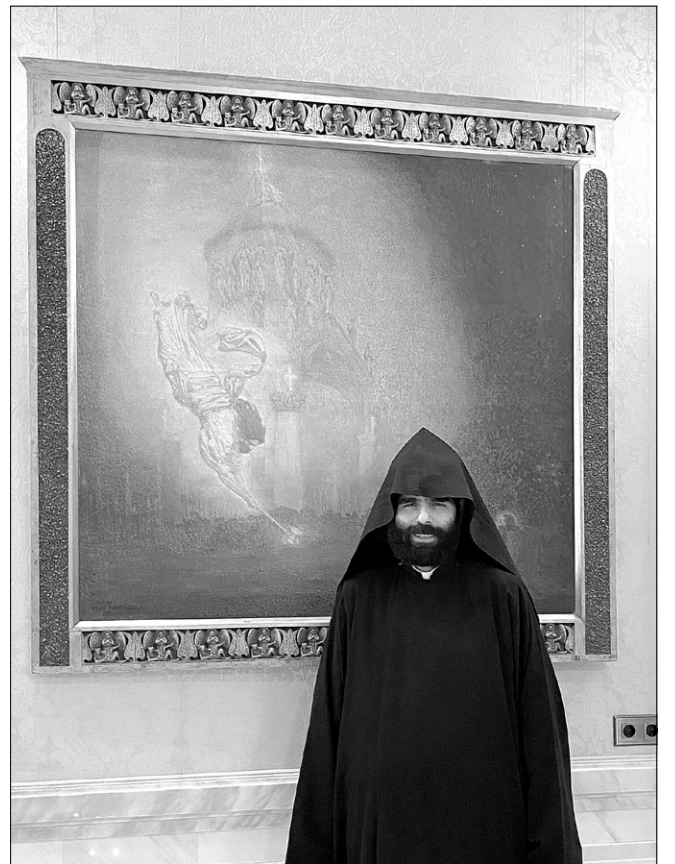
Եւ այսօր ահա հասած ենք 2022 թուի Համբարձման տօնին եւ կը յիշենք ակնի քան 580 տարուան պատմութիւն մը, որուն կերտումնալից կիզակետը դարձած է Ամենայն Հայոց Հայրապետական Ս. Աթոռը: Այսօր եւս որպէս Հայ եկեղեցւոյ բաբախող սիրտն ու իմաստուն միտքը, իր մօտն ունենալով նուիրապետական Աթոռները, կը շարունակէ հովուել ի սփիւռս աշխարհի հայութեան:

Ս. Աթոռը միթէ ներկայիս եւս չանցնի «աշխարհասասան փորձութիւններէ» եւ ակնի՞ն՝ «ազգասասան փորձանքներէ»: Սակայն, փառք Ամենակալին, որ ներկայիս եւս Աթոռը կայուն է, առաքելութիւնը՝ հաստատ, տեսլականը՝ պայծառ, եւ ծառայութիւնը՝ մշտական: Ահա այս առիթով է, որ կը կրկնենք մաղթերգը՝ ըսելով. «Տէր, անսասան պահիր դու միշտ Քո իսկ հիմնած Մայր Աթոռ»:

Անցած է ակնի քան 580 տարի, եւ այսօր Ամենայն Հայոց Կիրակոս Կաթողիկոսին արժանընտիր յաջորդն է Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, որ 22 տարիէ ի վեր, ի ձեռնին ունենալով հայրապետական մականը, կը հովուէ ազգս հայոց՝ ի պանծացումս Հայ եկեղեցւոյ եւ ի փառքաւաճումս Մայր Աթոռոյ:

Ս. Թադէոսի եւ Ս. Բարթողիմէոսի առաքելութեամբ պարտացեալ Լուսաւորչի գահը իր գահակալով կը շարունակէ ընդարձակել իր ծաւալուն գործունէութիւնը: Ահա այս առիթով է, որ կը կրկնենք մաղթերգը՝ ըսելով. «Երկար կեանք տուր Հայրապետին, // Երկար օրեր Հայոց Հօր»:

Եւ այս բոլորին մէջ, ահա, Վաղարշապատի համահայկական տան մէջ շնչելով Ս. Էջմիածինը եւ զգալով Մայր Աթոռոյ արմատներու զօրութիւնը՝ կրնան ըսել իր արմատներուն վրայ հաստատուած Մայր Աթոռը զարգացած է տա-

րիներ շարունակ թէ՛ նիւթական համալիրով եւ թէ՛ բարոյական առաքելութեամբ:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ըլլալով նաւապետը այս «հայոց Նոյեան տապանին», կը շարունակէ առաջնորդել մերազն ժողովուրդը, նոյնիսկ պատմութեան դժուարին այս ժամանակահատուածին: Երբ կը լսուին համավարակներու ձայներ, պատերազմներու ձայներ եւ տեղ-տեղ սովածութիւն, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը կը փորձէ խաղաղութիւն հասցնել իր ժողովուրդին:

Ուստի աղօթող ենք բոլորս, որ ծաղկեալ մնայ ազգիս Վեհափառ Հայրապետին մականը, եւ Սուրբ Աթոռը մնայ սնուցանող ու մայրը մերազն ժողովուրդին: Այսու կը կրկնենք միատեղ. «Օրհնեսցի եւ պահպանեսցի եւ նախախնամեալ պահեսցի Հայրապետութիւն Ամենայն Հայոց եւ Մայր Աթոռն մեր որ ի Ս. Էջմիածին, հանդերձ որդւովք իւրովք որք ի սփիւռս աշխարհի»: Ամեն:

Յարութիւն արդ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Ներսէս Շնորհալու ստեղծագործութիւնների մանկավարժական բնույթը

«Վիպասանութիւն պոեմը»՝ որպէս հայ ժողովրդի պատմութեան դասագիրք

Սկիզբը՝ թիվ 9

Ներսէս Շնորհալու ստեղծագործությունների համակողմանի վերլուծության համար կարելու է այն պատմական ժամանակաշրջանի պատկերումը, որում ապրել եւ ստեղծագործել է հեղինակը: 1045 թվականին Ամիի անկումով դադարեց Բագրատունյաց թագավորության գոյությունը, եւ երկրի մեծ մասն անցավ Բյուզանդիայի տիրապետության տակ: Մինչ թագավորության վերացմանը հասնելը՝ Բյուզանդիան վարում էր նեմզ եւ, ինչպէս հետագայում պարզ դարձավ, ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ իր համար անհեռատու եւ կործանարար քաղաքականություն. հայ բնակչությունը գաղթեցվում էր դէպի Փոքր Ասիա, Ասորիք ու Կիլիկիա: Դա նմանը չունեցող զանգվածային մի արտագաղթ էր, որին ենթակա էին հասարակության բոլոր խավերը: Չկարողանալով պահել իրենց իշխանության սահմանները կամ կաշառվելով՝ հայ իշխանները փոխանակում էին իրենց հայրենի հողերը Բյուզանդիայի տիրապետության տակ գտնվող այլ տարածքների հետ: Դեռ 1021 թվականին Սեմեթերիւն Արծրունին ամբողջ Վասպուրականը հանձնում է Բյուզանդիային եւ տեղափոխվում Սեբաստիա: Անանուն Արծրունու տվյալների համաձայն՝ իշխանն իր հետ տանում է 14 հազարանոց զորք՝ իրենց կանանց ու երեխաների հետ: Այս կործանարար արտագաղթը նոր թափ

է ստանում նախ Բագրատունյաց թագավորության կործանման, ապա սելջուկ-թուրքերի ներխուժման հետեւանքով: Աստիճանաբար 11-րդ դարի երկրորդ կեսին հայերը Կիլիկիայում բնակչության մեծամասնություն են դառնում եւ սկսում ստեղծել իշխանություններ: 1080 թվականին Ռուբեն իշխանն ապստամբում է Բյուզանդիայի դէմ եւ Լեւոնային Կիլիկիայում ստեղծում անկախ իշխանություն: Բյուզանդիան ամեն կերպ փորձում էր վերացնել այս անկախությունը, ինչը 1137–1145 թվականներին հաջողվում է, բայց հայերը շարունակում են պայքարել, վերականգնում են իշխանությունը, իսկ 1198 թվականին Լեւոն երկրորդը հռչակում է Կիլիկիայի թագավորությունը: Սակայն Կիլիկիայում եւս հայերը չորս կողմից շրջապատված էին թշնամիներով:

Բացի Բյուզանդիայից՝ հայ իշխանները շարունակ բախման մեջ էին Իկոնիայի սուլթանության, սելջուկ-թուրքերի եւ խաչակիրների հետ: Կիլիկիայի հայոց բերդերն անընդհատ ենթարկվում էին հարձակումների, ուստի անկախությունը պահպանելու համար հայերն ստիպված էին զենքը ձեռքից վայր չդնել: Ահա այսպիսի պատմաքաղաքական ժամանակաշրջանում է ապրել ու ստեղծագործել Ներսէս Շնորհալին:

Զանգվածային արտագաղթին մասնակցում էր նաեւ հոգեւոր դասը: Հաստատվելով Կիլիկիայում՝ իշխանների հովանուները սկսում են կառուցվել բազմաթիվ վանքեր, սկսվում է հոգեւոր-մշակութային վերելքի ժամանակաշրջան: Կիլիկիայում վանքերին կից ստեղծվում են բազմաթիվ դպրոցներ, որոնցից հատկապէս նշանավոր էին Սեւ լեռան, Դրազարկի, Մեծ քարի, Սկեւռայի, Սսի դպրոցները: Հոգեւոր այդ վերելքն սկզբնավորող եւ դրան ուղղություն տվող հիմնական գործիչներից մեկն էլ Ներսէս Շնորհալին էր: Վերջինս իր ողջ կյանքն ու ստեղծագործությունը նվիրել է պետականության կայացման, հասարակության կրթության ու դաստիարակության գործին: Դժվարին գործ էր այդ դժնդակ ժամանակներում ժողովրդի կրթության իրականացումը. «Քանզի շրջել առ ամենեսեան՝ ընդ ամենայն կողմանս աշխարհի, եւ քարոզել զբանն Աստուծոյ... անկարելի է՝ յաղագս ժամանակիս չարութեան եւ

բազմիշխանութեան: Եւ քաղաք թագաւորական եւ բազմաժողով ոչ գոյ ազգի մերում, որպէս զի անդամօր նստելով յաթոռ հայրապետութեան եւ վարդապետութեան՝ ուսուցանէաք ժողովրդեան մերոյ.... Այլ ենք իբրեւ զայծեամն յորտորոց եւ ի շանց փախուցեալք՝ ի քարանձախս յայս բնակելով....» (Ներսէս Շնորհալի, Թուղթ ընդհանրական, Երեւան, 1995, էջ 60): Այս դժվարությունների պատճառով երբեմն անհնար էր դառնում անձամբ ուսուցանել եւ խրատել, ուստի «խօսքի փոխարէն մեր գրածով ենք խօսում բոլոր նրանց հետ, ովքեր լսելու ակամց ունեն» (նույն տեղում, էջ 62): Իր այս մոտեցմանը ողջ կյանքում հավատարիմ լինելով՝ Շնորհալին հասարակական ակտիվ գործունէությանը զուգահեռ հասարակությանը կրթեց ու դաստիարակեց իր երկերով:

«Վիպասանություն» պոեմը Ներսէս Շնորհալու երախայրիքն է՝ գրված 1121 թվականին: Պոեմի ամբողջական խորագիրն է՝ «Շարագրութիւն հոմերական վիպասանութեամբ սակս Հայկազանցն սեռի եւ Արշակունեացն զարմի՝ ի սկզբանցն մինչ ի վախճան, առասացեալ Ներսէսի՝ եղբոր կաթողիկոսի Հայոց տեառն Գրիգորիսի, յիւրականսն նախնիս, ի համբակութեան ելով տիս»: Պոեմի պահպանված ամենահին ձեռագիրն ընդօրինակված է 1284 թ. Աղանայում՝ գրիչ Քուռաթի կողմից՝ իշխան Օշինի համար: ➔ էջ 8

Ներսես Շնորհալու ստեղծագործությունների մանկավարժական բնույթը

← էջ 5

Գրականագիտության մեջ Շնորհալու այս երկը դասվել է պոեմների շարքը: Այն առաջին չափածո պատմաբանական պոեմն է հայ իրականության մեջ: Դեռևս Ղ. Ալիշանը եւ Ս. Աբեղյանը այս փաստը համարել են պոեմի գլխավոր արժանիքը: Պոեմը բանաստեղծական արվեստի տեսակետից «հետեւակ» մի բան համարելով՝ ուսումնասիրողները միաժամանակ նշում են, որ «մի գյուտ կա մեջը»։ «...դեռ այսպիսի գրուած մը չէր երեւցած մեր դարութեան մէջ, այլ ինքն քերդողական վիպասանութեան օրինակ ընծայեց» (Ղ. Ալիշան, Շնորհալի եւ պարագայ իւր, Վենետիկ, 1873, էջ 76), «...դա առաջին չափածո պատմական քերթվածն է մեր գրականութեան մէջ» (Ս. Աբեղյան, նշվ. աշխ., էջ 116): Ա. Մաղոյանը գրում է, որ ինչպես բանաստեղծական արվեստի շատ տեսակների, այնպես էլ պատմաբանական վիպագրության կամ վիպասքի սկզբնավորության պատիվը հայ իրականության մեջ պատկանում է դարձյալ Ներսես Շնորհալուն (տես Ա. Մաղոյան, Միջնադարյան հայկական պոեմը, Երեւան, 1985, էջ 223): Սրբուհի Յայրապետյանն էլ, անդրադառնալով «Վիպասանութեան» ժանրին, նշում է, որ այն «պատմական, հայրենասիրական առաջին պոեմն է միջնադարեան հայ գրականութեան մէջ» (Ս. Յայրապետեան, Յայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան պատմութիւն, Երեւան, 1994, էջ 371): Շնորհալուն նվիրված մենագրության հեղինակ Գր. Յակոբյանը, «Վիպասանութիւն»-ը որակելով որպէս «մեր պատմական առաջին մեծ պոեմը», այն համարում է «կրօնական կաշկանդումներից ազատ», հայ ժողովրդի անցյալն արտացոլող ստեղծագործություն (տես Գ. Յակոբյան, Ներսես Շնորհալի, Երեւան, 1964, էջ 171, 172): Վ. Սաֆարյանը Գր. Յակոբյանի այս գնահատականը համարում է չափազանցված՝ իրականացրո՞ւն մշտելով, որ դրան էլ պոեմն աչքի է ընկնում հայրենասիրական պարոսով եւ աշխարհիկ բովանդակությամբ, այդուհանդերձ, պոեմը կրօնաաստվածաբանական միտվածք ունի: Ապա հեղինակն առաջարկում է ժանրային նոր բնութագիր. ««Վիպասանութիւն»-ը թեւեւ ունի պոեմի տարրեր, բայց «վիպեղ-պատմել» որակային անցումները այս ստեղծագործությունը մոտեցնում են «պատմագրություն-տարեգրություն» ժանրային

ամբողջությամբ, եւ, ի վերջո, այն չափածո տարեգրություն (տես Վ. Սաֆարյան, Յայ միջնադարյան գրականություն, Երեւան, 2016, էջ 234) կամ չափածո պատմագրություն է (տես Վ. Սաֆարյան, Կիլիկյան Յայաստանի գրականությունը, Երեւան, 1990, էջ 154):

Ուսումնասիրություններում որպէս պոեմի հիմնական սկզբնաղբյուր է հիշատակվում Ս. Խորենացու «Յայոց պատմութիւն»-ը, ինչը նկատելի է նաեւ երկն ընթերցելիս: Ս. Սկրտչյանը, որը, ավելի քան 63 ձեռագրերի համեմատական քննությունն իրականացնելով, 1980 թվականին հրատարակել է «Վիպասանութեան» բնագիրը, առաջարկում մանրամասն անդրադարձել է նաեւ այս երկի աղբյուրներին՝ ընդլայնելով Շնորհալու սկզբնաղբյուրների ցուցակը եւ ներկայացնելով համեմատական մի աղյուսակ, թե որ հատվածը որ հեղինակից աղբյուրվ է գրել Շնորհալին (տես Ներսես Շնորհալի, Վիպասանութիւն, Երեւան, 1981, էջ 18–23): Այսպէս՝ Շնորհալին իբրեւ սկզբնաղբյուր օգտվել է ոչ միայն Խորենացու «Յայոց պատմութիւն»-ից, այլեւ Ազաթանգեղոսի «Յայոց պատմութիւն», Եղիշեի «Վասն Վարդանայ եւ Յայոց պատերազմին», 10-րդ դարի պատմիչ Մեարոպ Վայոցձորցու «Պատմութիւն սրբոյն Ներսիսի Պարթևի Յայոց հայրապետի» եւ «Տեսիլ Սրբոյն Սահակայ» երկերից:

Պոեմը բաղկացած է 1600 տողից եւ ամբողջությամբ գրված է ալ (մեծ մասամբ եալ) հանգով՝ բացառությամբ նախերգանքի դեր կատարող հատվածից: Այնուհայտ է Գրիգոր Մագիստրոսի «Յազարտողեան»-ի ազդեցությունը պատմանի հեղինակի վրա նույնահանգության եւ տաղաչափության առումով: Նույնահանգությունը հետազոտողների մեծ մասի կողմից համարվել է պոեմի գլխավոր թերություններից մեկը: «Ամշուշտ աւելի հասարակ եւ անախորժ է եալ յանգն, որով կազմված է Շնորհալոյ բուն Վիպասանութիւն ըսածն...» (Ղ. Ալիշան, Շնորհալի եւ պարագայ իւր, Վենետիկ, 1873, էջ 87): Ալիշանի այս տեսակետը կրկնում է հետագա-

յի ուսումնասիրողների մեծ մասը: Այնուհայտ եւն նույնահանգության հարուցած դժվարությունները, ինչը չէր կարող չազդել նաեւ պոեմի գեղարվեստական արժեքի վրա (որոշ բաների հաճախակի կրկնություն, պատկերավորման միջոցների կիրառման սահմանափակում՝ պայմանավորված բայական վերջավորություն լինելով), սակայն, կարծում ենք, իրավացի են Ա. Մաղոյանը եւ Յ. Որսկանյանը, որոնք նույնահանգությունը դիտում են իբրեւ պատմական երեւոյթ եւ այդպիսով համարում ոչ թե թերություն, այլ առավելություն: «Կարեւոր արժանիք է եւ նույնահանգությունը, որ ոչ պատմական մոտեցումով միայն կարող է դիտվել իբրեւ թերություն (ընդգծումը մերն է)» (Ա. Մաղոյան, Միջնադարյան հայկական պոեմը, Երեւան, 1985, էջ 231–232), «2Է որ նույնահանգությունը թարմ նորություն էր ժամանակի համար...» (Յ. Որսկանյան, Ներսես Շնորհալու պոեմները, Երեւան, 2006, էջ 40): Ինքը՝ Շնորհալին, այն կարծիքին էր, թե նույնահանգությունն արվեստի կատարելություն է եւ ծուլերին է միայն ձանձրույթ պատճառում: Յարկ է նշել, որ նաեւ մանկավարժական նկատառումներից լեւելելով է «Վիպասանութիւն»-ը Շնորհալին գրել հանգավոր: Յետագայում ընթերցո-

ղին ավելի գրավելու, ձանձրույթ չպատճառելու համար Շնորհալին իր ստեղծագործությունների մի մասը գրել է բազմահանգ:

Որքան էլ ակնհայտ էր Գրիգոր Մագիստրոսի «Յազարտողեան» պոեմի ազդեցությունը ձեւի առումով, բովանդակային կողմով սրանք բոլորովին տարբեր ստեղծագործություններ են: Եվ եթե այս հարցում տարակարծություններ գրեթե չկան, ապա տարբեր են մոտեցումները երկի նպատակի, գեղարվեստական արժանիքների գնահատման հարցում: Ալիշանի կարծիքով՝ «նպատակն է՝ երեւի իր նախնեաց կամ Պահլաւունի ցեղին յիշատակը թողուլ. բայց թերեւս իբրեւ անձնական երեւոյթ մը չտալու համար՝ կը յարէ զայն բոլոր Յայ ազգին ցեղապետութեան յիշատակին վերջը...» (Ղ. Ալիշան, նշվ. աշխ., էջ 75):

Վ. Սաֆարյանը եւս Շնորհալու բուն նպատակը համարել է Պահլավունիների մշանավոր դեմքերի մասին մանրամասն խոսելը, նաեւ նշել է, որ պատմական սկիզբն էլ՝ որպէս նախադրություն, ծագումնաբանությունը ցույց տալու նպատակ ուներ (տես Վ. Սաֆարյան, Յայ միջնադարյան գրականություն, Երեւան, 2016, էջ 233): Ս. Աբեղյանը եւ Գր. Յակոբյանը պոեմի գրության գլխավոր դրդապատճառը համարել են նախնիների հանդէպ ունեցած երախտագիտության ու հայրենասիրության զգացումները: Կարծում ենք, որ Պահլավունիների տոհմի անցյալ ու ներկա փառքի գովերգումը երկի ստեղծման շարժառիթն է, իսկ գլխավոր նպատակը հայրենասիրության դասն է, կորցրած պետականության վիշտը, նախնիների օրինակով մարդկանց դաստիարակելը, նրանց զինական պատրաստության մղելը, պետականությունը վերականգնված տեսնելու երազանքը, ինչը ցույց կտանք պոեմի մանրամասն քննությամբ:

Շարունակելի

Գոռ ԳԱՍՏՅԱՆ

ԵՊՀ-ի աստվածաբանության ֆակուլտետի ասպիրանտ, ԳՊՄՀ-ի բանասիրական ֆակուլտետի մագիստրոս

Համաստեղի «Մպիտակ ձիաւորը» վեպը

← էջ 6, 7

4. Չարյան. «Այն առավոտ բուք էր դրսում, եւ սարերի // աստվածները ծանրաբայլ անցնում էին բարկացած» (4. Չարյան, Տատրագոմի հարսը, Երեւան, 1965, էջ 58) – Համաստեղ. «...եւ ֆետայիները ապառաժներուն վրայէն կը քալէին իրենց ծանր քայլերով» (էջ 214):

Չարենցի «Ես իմ անուշ Յայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում» տաղի «Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ ճակատ չկա» (Ե. Չարենց, Երկերի ժողովածու, հ. 1, 1962, էջ 247) տողի «լուսապսակ ճակատ» արտահայտության անդրադարձը՝ «Թերեւս լուսապսակ ճակատով սուրբին, Մեծն Ներսեսի շինած եկեղեցիներեն մեկն է»: Հանդիպում է Չարենցի «Ասպետական»-ի «Ու ճկուն շարժումով մի պարե» (Ե. Չարենց, Երկերի ժողովածու, հ. 3, 1964, էջ 44) տողի «պարե շարժում» արտահայտությունը՝ «պարի շարժումներով մոտեցավ» (էջ 137, 185):

Համաստեղը բանաստեղծ էր նաեւ արձակում. ոչ միայն պատմում է, որ վեպի բուն տարերքն է, այլեւ պատկերներն ասես ասեղնագործում է. «...ամառուայ գիշերները, երբ պարզկայ երկինքը կար կապոյտ մետաքսի նման» (էջ 20), «Ձեյնապ այդ գիշեր կը մտածեր Մարտիկի <...> միւռնոտ նայուածքին ու ծիծաղին, անոր արու ձայնին, որ կը զարնուէր իր ականջին՝ «քեզի համար պիտի բռնեմ ողջ եղնիկ մը»» (էջ 34), Մարտիկ «...տեսաւ, որ Ձեյնապ կեցած էր՝ վիզը ծուռ, փոթորիկէ

կոտրուած ծաղկի ցողունի մը պէս» (էջ 43), «Մարտիկի կեցուածքին մէջ կար բուք առած սար մը, ճակատին վրայ ամպ մը ու աչքերուն մէջ արեւ» (էջ 58), «Դեմքը խիստ էր փոթորիկներ տեսնող ապառաժի մը պէս» (էջ 79), «...դեմքին գիծերը՝ ծեծուած պղնձի նման լայն ճակատ» (էջ 80), «Յայրենի գորշ տունը մազերը թափուած շան մը երեւոյթ առած էր» (էջ 10), լուսաբաց. «Աքաղաղի ձայնը կարմիր վարագոյրի մը պէս կը պատուէր յանկարծ» (էջ 88), «Ծախիճի գորտերը սկսած էին վերջալոյսի եղերեղ մը» (էջ 109):

Խոսքը լեցուն է նաեւ իմաստուն ասույթներով. «Բարեկամ, եթէ իմաստուն ես, լռութիւնը յիմարութիւն է, եթէ յիմար ես, լռութիւնը ոսկի է» (էջ 88), «Հարուն ալ Բաշիդ իմաստուն էր ու արդարադատ, ինչպէս Արաբստանի արեւը» (էջ 92), «Ինչքան կ'ուզէր, որ Մարտիկը անոր աչքերուն մէջ նայէր ու բանտարկուէր հոն» (էջ 103), «Դուն պիտի սիրես այն տեսակ աղջիկ մը, որ քեզի թեւ տայ գմբեթին վրայ խաչը տնկելու» (էջ 103), «Խելքը կը մօտաւա, երբ էդ կինը կը տեսնես» (էջ 564):

Այսքանով հանդերձ՝ «բանաստեղծները» Համաստեղի աչքի լույսը չէին, ինչի վկայությունը վեպում Կիրոսի եւ Վարդանի խոսակցության այս հատվածն է.

«– Գիտեմ հեռաւոր հովիտ մը, ուր կան Աստծոյ փսփսուքը, աստղերու կերպարանքները ու ջուրերու ձայնը: Էնտեղ Մախասի հովիտը պիտի երթամ բանջար մշակելու...»

– Բա, Կիրոս, էդ խօսքերուդ մէջ բանա-

ստեղծութիւն կը բուրէ եւ վայ է եկեր ես ազգին, որ մեր Կիրոսը յանկարծ էլլէ բանաստեղծ դառնայ... Էն ինչ ըսեմ, Կիրոս, դպրոց տեսած հայու տկարութիւնն այն է, որ նախ բանաստեղծութիւն ըսած մահացու միջոցով կը վարակուի: Էն առաջներուն մէջ անգամ, էդ միջոցալ կը թաքնուի անկին մը ու տեսնես անակնկալ կերպով երեւան կու գայ» (էջ 761):

Այս հայացքն ուղղված է բանաստեղծական հովերով տարվելու եւ իրական հայրենիքը չտեսնելու դեմ, մի հարց, որ ժամանակին մտահոգել է Թումանյանին («Մեր նախորդներին», «Parodia»), Տերյանին («Երկիր Նաիրի» շարքը), Չարենցին («Վահագն», «Ազգային երագ», «Պատմության քառուղիներով»):

Համաստեղի վեպը գեղարվեստի լեզվով վերակենդանացած մի ամբողջ իրական աշխարհ է, որի նպատակը ընթերցողի առջև հայոց պատմությունը որպէս կենդանի գիրք բացելն է, որի նպատակը նաեւ հայոց պատմության ցանկալի տարբերակը ներկայացնելն է, որովհետեւ ժողովրդին վերաբերմանը թեկուզեւ ռոմանտիկական, բայց հոգեպէս վերականգնող գաղափարներ էին պետք:

Մահվան ճանապարհը շարունակվող կյանքի ապրող տարերքով փակելու այս հայեցակարգը գալիս է Չարենցի «Երկիր Նայիրի» վեպից, որը Կարսի փլատակների վրա իր ողբը այնպէս ողբաց, որ ոչ թե լացի ձայնը հասնի ժողովրդին, այլ ապրելու կանչը եւ լուսավորի վերածնության ճանապարհը: Եվ

Չարենցի, Էւ Համաստեղի համար սա ազգային դատապարտվածությունից բխող ընդհանուր փիլիսոփայական հայեցակարգ է, որ խորքում հայոց պատմության փիլիսոփայությունն է:

Դավիթ ԳԱՍՊԱՐՅԱՆ

Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՉԱՅԱՍՏԱՆ

Կրօնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ

Հիմնադիր՝

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հրատարակիչ՝

«Քրիստոնյա Յայաստան»
թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝

Աստղիկ Ստամբուլյան

Գրանցման վկայական՝ 624

Խմբագրության հասցեն՝

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին

Հեռախոս՝ (010) 517 280

Էլ. փոստ՝ qristhay@etchmiadzin.am
astghikstam@gmail.com

web կայք՝

krishayas.wordpress.com

Ստոր. տպագր. 1.06.2022 թ.

Տպաքանակը՝ 1225